

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ДІАГНОСТИЧНОГО СУПРОВОДУ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ УЧНІВ

Новик І.М.

Педагогічний інститут
Київського університету імені Бориса Грінченка

У статті подано результати експериментального дослідження щодо формування готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Охарактеризовано етапи педагогічного експерименту, а також обґрунтовано компоненти, рівні та педагогічні умови формування готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів. Визначено шляхи реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у освітній процес вищих навчальних закладів України та доведено їх ефективність.

Ключові слова: фахова підготовка, готовність майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, компоненти та рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

Постановка проблеми. Перетворення, що відбуваються в усіх сферах суспільного життя, в тому числі і в освіті, актуалізує проблему забезпечення високої якості підготовки випускників. Таким чином, вимагаючи від вищих навчальних закладів фахівців нової формації, а саме творчих, винахідливих педагогів, які в своїй професійній діяльності для організації освітнього процесу обов'язково звертатимуться до діагностичної діяльності. Оскільки, саме за допомогою педагогічної діагностики педагог може досконало вивчити особистість дитини та забезпечити оптимальні умови для її виховання.

Як стверджує С. Мартиненко, що «діагностична діяльність вчителя початкової школи є провідним видом педагогічної діяльності, спрямованим на розпізнавання якостей, характеристик і стану всіх складових конкретної педагогічної ситуації, шляхом використання діагностичних методів і прийомів, одержування інформації про стан розвитку об'єкта, що діагностується; вироблення основ для визначення педагогічного завдання, прийняття і виконання учителем практичних рішень» [1, с. 63].

Аналіз останніх джерел та публікацій. Теоретичні аспекти професійної підготовки вчителів різних спеціальностей до діагностичної діяльності, застосування педагогічної діагностики в навчально-виховному процесі висвітлено в науковому доробку Г. Андреевої, О. Андрієнко, В. Бербеца, Г. Бутенко, В. Галузинського, Г. Гаца, І. Гутник, В. Киричука, Г. Кловак, О. Коберника, Ю. Красильника, Н. Краснової, І. Сьомкіної, Л. Харченко, В. Царькова, Я. Юрків та інших. Особливості підготовки вчителів початкової школи до діагностування молодших школярів розкрито у наукових розвідках Л. Александрової, Л. Байкової, С. Мартиненко, О. Мельника, Л. Фалько, В. Янгірової.

Аналіз досліджень, проведених науковцями, психолого-педагогічних і методичних джерел дає змогу дійти висновку, що проблема підготовки педагогів до діагностичної діяльності хоча й знайшла відображення в низці робіт, але уявлень про цілісний процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших

школярів, його структури, змісту, функцій, методів цього явища в процесі професійної підготовки у вищих навчальних закладах у розглянутих дослідженнях цілісно не виявлено [3].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується означена стаття. Як засвідчив проведений аналіз наукових джерел, проблема формування готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у вітчизняній науці не знайшла належного науково-теоретичного та практичного вивчення, відповідного методичного забезпечення. З огляду на зазначене, **метою** статті є розкриття педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до означеної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Експериментальне дослідження ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів проводилося у чотири взаємопов'язані етапи. На першому етапі розроблено компоненти готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, до яких відносимо:

– *мотиваційний* (усвідомлення значущості діагностичного супроводу, прагнення оволодіти необхідними знаннями та вміннями з даного виду діяльності, професійно-педагогічна налаштованість на здійснення діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів);

– *змістовий* (володіння фактичними теоретичними знаннями про індивідуально-психологічні особливості молодших школярів, розвиток їх пізнавальних інтересів, сутність діагностичного супроводу, методи і технології його здійснення);

– *операційний* (здатність до реалізації діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; проектувати та застосовувати діагностичні методики у роботі з учнями молодшого шкільного віку);

– *контрольно-коригувальний* (перевірка сформованості діагностичних знань і вмінь з метою визначення та підвищення рівня готовності до здійснення діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів);

– *рефлексивно-оцінювальний* (усвідомлення взаємозв'язку особистісної та суспільної значущості діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у контексті професійно-педагогічної діяльності, розвиток рефлексивних умінь, застосування самоаналізу і самооцінки діагностичної діяльності).

Визначено рівні готовності майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів, зокрема, *творчий рівень* характеризується стійкою особистісно-професійною мотивацією до здійснення означеної діяльності; володіє діагностичними знаннями та вміннями, використовує методи діагностичного супроводу на практиці, що свідчить про його діагностичну компетентність; дії відповідають меті, вирізняються достатньою точністю і визначаються найбільш раціональним їх поєднанням; самостійно створює діагностичні завдання; здатний до самоосвітньої, особистісно орієнтованої, професійно-педагогічної та діагностичної діяльності.

Продуктивний рівень – студент має достатній рівень теоретичних знань із педагогічної діагностики, сформовані відповідні вміння та навички, що дозволяють ефективно здійснювати діагностичний супровід розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; прагне до саморозвитку і самовдосконалення, але має нестійку зовнішню й внутрішню мотивацію; виникають труднощі під час створення власних діагностичних методик; критично оцінює власні знання, вміння і навички, аналізує недоліки у своїй діагностичній діяльності; застосовує діагностичний супровід у змінених умовах.

Репродуктивний рівень визначається тим, що у студента спостерігається стійка орієнтація на оволодіння професійними знаннями; структура діагностичних умінь в основному склалася, але в діях недостатньо мірою застосовуються психолого-педагогічні знання; переважають стереотипні форми діагностичної діяльності, які виконуються не досить впевнено; проявляє ініціативу до здійснення діагностичного супроводу, виявляє

Таблиця 1

Загальний рівень готовності студентів I курсу напряму підготовки «Початкова освіта» до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів (констатувальний етап експерименту)

Рівні готовності	Контрольна група			Експериментальна група			Разом (КГ+ЕГ)		
	к-сть осіб	у %	\bar{X}	к-сть осіб	у %	\bar{X}	к-сть осіб	у %	\bar{X}
Творчий	2	1,1	0,01	2	1,1	0,01	4	1,1	0,01
Продуктивний	5	2,7	0,03	5	2,7	0,03	10	2,7	0,03
Репродуктивний	28	15,1	0,15	27	14,4	0,14	55	14,7	0,15
Елементарний	151	81,2	0,81	153	81,8	0,82	304	81,5	0,82
Всього	186	100	1,0	187	100	1,0	373	100	1,0

Розроблено автором

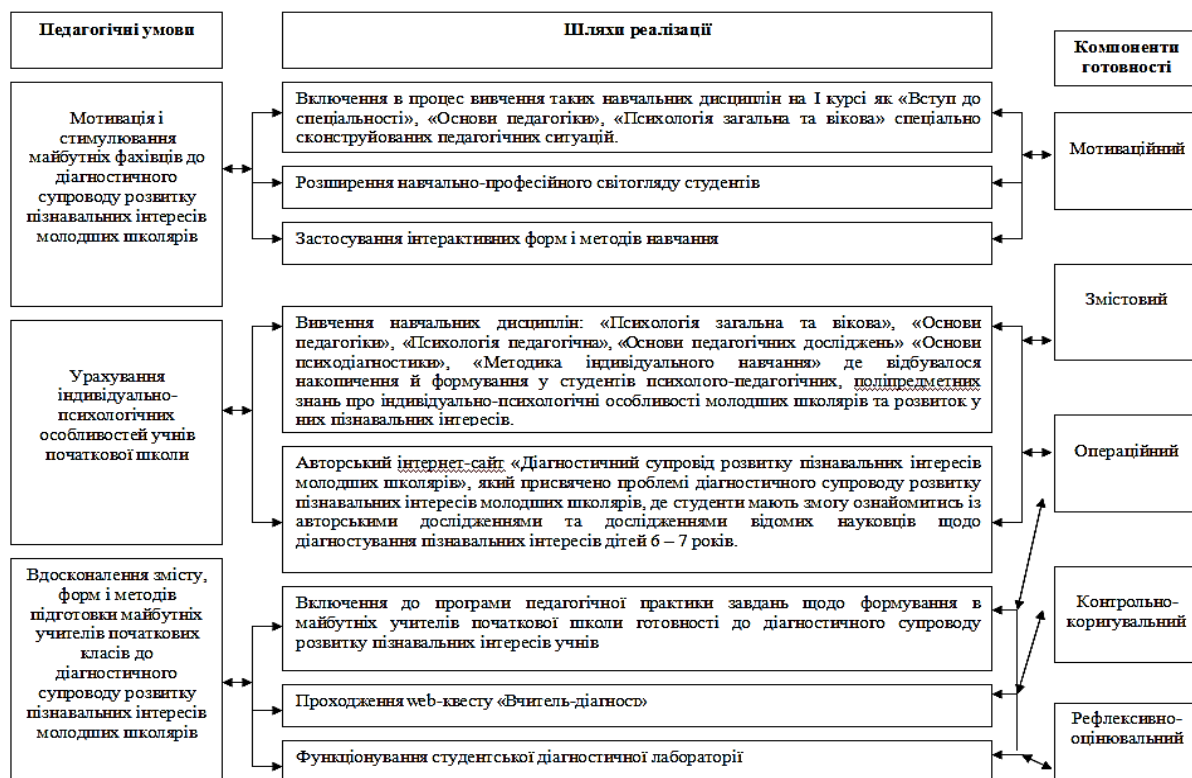

Рис. 1. Шляхи реалізації педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у освітній процес вищих навчальних закладів України

Розроблено автором

інтерес до самоосвітньої діяльності, прагне вдосконалити діагностичні вміння і навички.

Елементарний рівень – студент має не великий обсяг знань з діагностування учнів; відсутня особистісно-професійна мотивація; діагностичні дії професійно неусвідомлені або усвідомлені обмежено, виконуються інтуїтивно шляхом проб і помилок, мають шаблонний характер; не бажає вдосконалювати власні діагностичні вміння і навички. Визначено, охарактеризовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

А також, спроектовано педагогічні умови підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів, серед яких визначено: мотивація і стимулювання майбутніх фахівців до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів; урахування індивідуально-психологічних особливостей учнів початкової школи; вдосконалення змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів [2].

На **другому етапі** (констатувальному) експерименту нами було обрано постійну групу студентів I курсу напряму підготовки «Початкова освіта», вибіркова сукупність яких склала 373 особи (186 осіб – контрольна, 187 осіб – експериментальна групи). Для з'ясування стану готовності студентів I курсу було використано діагностичні завдання, що й для студентів IV курсів.

У результаті отриманих даних визначили загальний рівень готовності студентів I курсу до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів.

У таблиці 1 подаємо загальний рівень готовності студентів I курсу напряму підготовки «Початкова освіта» до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Згідно з даними поданих у таблиці 1 творчий рівень мають 1,1% студентів першого курсу, 2,7% – продуктивний, 14,7% – репродуктивний та 81,5% – елементарний рівень. Результати дослідження спонукають формувати компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів через запровадження розроблених педагогічних умов у освітній процес вищих навчальних закладів.

Третій етап експерименту – формувальний передбачав запровадження педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів у освітній процес вищих навчальних закладів України з метою вдосконалення традиційної системи підготовки до даного виду діяльності.

Шляхи реалізації визначених педагогічних умов у освітній процес вищих навчальних закладів України подаємо на рис. 1.

Педагогічні умови підготовки майбутніх фахівців початкової школи до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів вводилися поступово, вносилися корективи у процесі експерименту з метою вдосконалення

професійної підготовки майбутніх учителів початкової школи до означеної діяльності.

Четвертий етап експерименту (контрольний) припускає перевірку ефективності визначених педагогічних умов підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів.

Таблиця 2

Загальний рівень готовності студентів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів (контрольний етап експерименту)

Рівні готовності	Контрольна група			Експериментальна група		
	к-сть осіб	у %	\bar{X}	к-сть осіб	у %	\bar{X}
Елементарний	115	61,8	0,62	21	11,2	0,11
Репродуктивний	40	21,5	0,22	63	33,7	0,34
Продуктивний	17	9,1	0,09	61	32,6	0,33
Творчий	14	7,5	0,08	42	22,5	0,22
Всього	186	100	1,0	187	100	1,0

Розроблено автором

У таблиці 3 та на рисунку 2 подаємо динаміку змін рівнів готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у експериментальній та контрольній групах до та після експерименту.

Таблиця 3

Динаміка змін рівнів готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у експериментальній та контрольній групах до та після експерименту (у %)

Рівні готовності	КГ (до експерименту)	КГ (після експерименту)	ЕГ (до експерименту)	ЕГ (після експерименту)
Елементарний	81,1	61,8	81,8	11,2
Репродуктивний	15,1	21,5	14,4	33,7
Продуктивний	2,7	9,2	2,7	32,6
Творчий	1,1	7,5	1,1	22,5

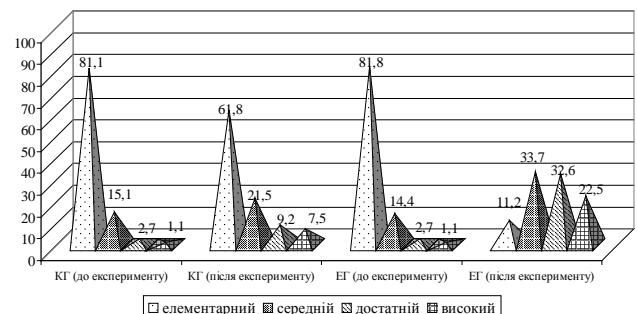

Рис. 2. Динаміка змін рівнів готовності до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів у експериментальній та контрольній групах до та після експерименту (у %)

Розроблено автором

Згідно з отриманими результатами загальний рівень готовності студентів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молод-

ших школярів на контрольному етапі експерименту, що у КГ і ЕГ зріс. На елементарному рівні у контрольній групі знаходяться 61,8% студентів, що на 19,4% менше ніж на констатувальному етапі, у експериментальній групі – 11,2%, що на 70,6% менше ніж на констатувальному етапі; на репродуктивному рівні (КГ) – 21,5% на відміну від 15,1% на початку експерименту, у ЕГ – 33,7% на противагу 14,4% на початку експерименту; продуктивний рівень мають 9,1% студентів КГ та 32,6% ЕГ; творчий рівень (КГ) – 7,5%, ЕГ – 22,5% (табл. 2).

Висновки. Результати експериментального дослідження дають підстави констатувати

ефективність педагогічних умов відповідно до компонентів готовності студентів (мотиваційний, змістовий, операційний, контрольно-коригувальний, рефлексивно-оцінювальний). Процес професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів може відбуватися у змісті нормативних і варіативних дисциплін, що передбачає включення додаткових завдань спрямованих на поглиблення вивчення проблеми діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів учнів молодшого шкільного віку.

Список літератури:

1. Мартиненко С. М. Діагностична діяльність майбутнього вчителя початкових класів: теорія і практика: монографія / Світлана Миколаївна Мартиненко. – Київ: КМПУ ім. Б. Д. Грінченка, 2008. – 434 с.
2. Новик І. М. Особливості мотивації майбутніх учителів початкових класів до діагностичного супроводу розвитку пізнавальних інтересів молодших школярів / І. М. Новик // «Теоретичний і науково-методичний часопис «Вища освіта України» (галузь – педагогічні та філософські науки). – 2013. – № 3 (додаток 2). – С. 221–224.
3. Новик І. М. Особливості підготовки майбутніх учителів початкової школи до діагностування пізнавального інтересу учнів першого класу / Грина Михайлівна Новик // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. – Київ: Логос, 2012. – С. 193–199.

Новик І.М.

Педагогический институт
Киевского университета имени Бориса Гринченко

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЫ К ДИАГНОСТИЧЕСКОМУ СОПРОВОЖДЕНИЮ РАЗВИТИЯ ПОЗНАВАТЕЛЬНОГО ИНТЕРЕСА УЧЕНИКОВ

Аннотация

В статье представлены результаты экспериментального исследования по формированию готовности будущих учителей начальной школы к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов младших школьников. Охарактеризованы этапы педагогического эксперимента, а также обоснованно компоненты, уровни и педагогические условия формирования готовности будущих учителей начальной школы к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учеников. Определены пути реализации педагогических условий подготовки будущих учителей начальной школы к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся в образовательный процесс высших учебных заведений Украины и доказана их эффективность.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, готовность будущих учителей начальной школы к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся, компоненты и уровни готовности будущих учителей начальной школы к диагностическому сопровождению развития познавательных интересов учащихся.

Novyk I.M.

Pedagogical Institute
Borys Grinchenko Kyiv University

FORMATION OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS READINESS FOR DIAGNOSTIC SUPPORT OF COGNITIVE INTERESTS OF PUPILS

Summary

The article presents the results of experimental research on the formation of readiness of future primary school teachers for diagnostic support of cognitive interests of primary pupils. Were characterized stages of pedagogical experiment, and proved components, levels and pedagogical conditions of formation of future primary school teachers for diagnostic support of cognitive interests of primary pupils. Was identified ways of realization pedagogical conditions of training primary school teachers for diagnostic support of cognitive interests of primary pupils in the educational process of higher educational institutions of Ukraine, and was proved their effectiveness.

Keywords: professional training, readiness of primary school teachers for diagnostic support the development of cognitive interests of pupils, the components and levels of future primary school teachers readiness to the diagnostic support of cognitive interests of pupils.